

Valtiovarainministeriön asetus eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta

1. Asetuksen tausta

Esityksen valmisteluun on johtanut täydentävää sääntelyä edellyttävä EU-säädös: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/868 eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta (jäljempänä *datanhallinta-asetus*).

Datanhallinta-asetus tuli voimaan 23.6.2022. Sitä sovelletaan 24.9.2023 alkaen, mihin mennessä Suomen on ilmoitettava komissiolle mitkä viranomaiset hoitavat datahallinta-asetuksessa tarkoitettuja tehtäviä.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi elin tukemaan julkisen sektorin elimiä näiden myöntäessä oikeuksia suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten.

Datanhallinta-asetuksen 8 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot perustavat uuden toimielimen tai käyttävät olemassa olevaa toimielintä tai rakennetta keskitettynä tietopisteenä.

2. Asetuksenantovaltuudet

Hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (jäljempänä ”*tukipalvelulaki*”) 3 §:n 3 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella voidaan antaa sen hallinnonalalla toimivan viranomaisen tehtäväksi tuottaa ja kehittää myös muuta kuin mainitun lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tukipalvelua edellyttäen, että palvelu on luonteeltaan tekninen tukipalvelu, joka palvelee hallinnossa asiointia tai julkisten tietojen saatavilla pitämistä ja jonka tuottamisessa ei käytetä julkista valtaa.

3. Asian valmistelu ja lausuntopalaute

Asetuksen valmistelua edelsi ministeriöiden välisen työryhmän selvitys datanhallinta-asetuksen kansallisesta täytäntöönpanosta (Liikenne- ja viestintäministeriö 2023:8 Datanhallinta-asetus. Kansallinen täytäntöönpano. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisusarja 2023:8). Liikenne- ja viestintäministeriö asetti kyseisen työryhmän 4.10.2022. Työryhmän yhtenä tehtävänä oli selvittää tarkoituksenmukainen tapa järjestää datanhallinta-asetuksen mukaiset viranomaistehtävät. Asetuksen valmistelu pohjautuu työryhmän työlle valtiovarainministeriön hallinnonalalle tulevien viranomaistehtävien osalta.

Työryhmän työ koottiin selvitykseksi. Selvitysluonnos oli lausuntopalvelu.fi-sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 16.2.–5.4.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 54. Lausunnoista on laadittu lausunto-yhteenvedo. Se on saatavilla edellä mainitussa julkisessa palvelussa.

Työryhmän asettamispäätös, työryhmän kokousmateriaalit, selvitysluonnoksen lausuntoyhteenvedo ja lopullinen selvitys ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtio-neuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella LVM038:00/2022.

Datanhallinta-asetuksen valmisteluvaiheessa laaditun U-kirjelmän (U 1/2021 vp) valmistelun ja työryhmäselvityksen yhteydessä on keskusteltu Ahvenanmaan maakunnan hallituksen viranhaltijoiden kanssa toimivaltakysymyksistä. Keskitetty tietopiste on katsottu kuuluvan valtakunnan toimivaltaan. Tämä ei sulje pois mahdollisuutta, että Ahvenanmaalla järjestetään alueellinen keskitetty tietopiste uudelleenkäytettäväksi tarjotuista ahvenanmaalaisista suojatun datan tietovarannoista, joka on yhteydessä valtakunnalliseen keskitettyyn tietopisteeseen. Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisen elimen nimeäminen kuuluu Ahvenanmaan osalta maakunnan toimivaltaan.

Asetuksen 2 luvun mukaisten viranomaistehtävien hoitamisesta on myös käyty erikseen keskustelua valmistelun aikana mm. Digi- ja väestötietoviraston, valtiokonttorin ja tilastokeskuksen viranhaltijoiden kanssa. Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisten tehtävien osalta on ollut tarvetta arvioida olisiko Digi- ja väestötietovirasto vai tilastokeskus tarkoitukseenmukaisempi palveluntuottaja. Datanhallinta-asetuksen 8 artiklan osalta arvioitiin, olisiko Digi- ja väestötietovirasto Avoindata.fi-portaalin tuottajana, valtiokonttori Tutkihallintoa.fi-portaalin tuottajana vai tilastokeskus tarkoituksenmukaisin palveluntuottaja.

Asetusluonnos oli lausuntopalvelu.fi-sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 16.5.-16.6.2023. Lausuntoja saatiin yhteensä 28. Lausunnoista laadittu yhteenvedo on julkaistu lausuntopalvelu.fi-sivustolla.

Lausuntopalauteen perusteella lausunnonantajat suhtautuivat lähtökohteisesti myönteisesti ehdotettuun tehtävänjakoon. Elinkeinoelämän keskusliitto katsoo kuitenkin, että datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisten tehtävien antaminen Traficomille olisi vaihtoehtoisesti voinut olla mahdollista, kun Traficomille tulee muita datasäädöksiin liittyviä tehtäviä. Tilastokeskus katsoo, että koska Avoindata.fi-portaalissa ei tällä hetkellä ole yhtään tietoja julkisen sektorin suojatun datan tietovarannoista, olisi kustannustehokkaampaa, jos tilastokeskuksen omaa olemassa olevaa Taika-katalogia laajennettaisiin uusilla tietoaaineistoilla.

Tilastokeskuksen lausunnosta ei ilmene, miksi jo olemassa olevien muiden katalogien, kuten esimerkiksi Findatan Aineistokatalogin, kuvaileminen Taika-katalogiin olisi vähemmän työlästä kuin niiden kuvaileminen Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään portaaliin. Lausunnosta ei käy ilmi sekään, millä perusteella laajennettuun Taika-katalogiin kerätyt kuvailutiedot tietovarannoista olisi vähemmän työlästä kuvata uudelleen EU:n portaalissa kuin Digi- ja väestöviraston ylläpitämässä katalogissa siinä tapauksessa, että Taika-katalogin tietomallirakenne ei ole yhteensopiva EU:n tietopisteessä tarjottavaan katalogiin, jota sovellettaisiin myös Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään katalogiin. Tilastokeskuksen lausunnosta ei myöskään ilmene, millä perusteella se sulkee pois mahdollisuutta hyödyntää katalogitietojen automaattista tiedonsiirtoa rajapintojen kautta Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään portaaliin.

Useat lausunnonantajat (Helsingin kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto, Teknologiateollisuus ry., THL, CSC, Findata, Tietosuojavaltuutetun toimisto) korostavat tarvetta selkeälle

tehtävänjaolle tai hyvin toimivalle yhteistyölle viranomaisten välillä sekä viranomaisten riittävää resursointia (Tilastokeskus, Digi- ja väestötietovirasto, Helsingin kaupunki) tehtävien suorittamiseksi. Ennen kaikkea nykyisten suojatun datan uudelleenkäyttöön liittyvien palveluiden tarjoajien osalta toivotaan, että asetuksessa tai perustelumuiotiossa selkeämmin näkyisi, että asetuksella ei ole vaikutusta muussa lainsäädännössä säädettyihin tehtäviin tai mahdollisuuteen tarjota kyseisiä palveluita hajautetusti nykyiseen tapaan.

Muutama lausunnonantaja toivoo lisäksi, että ehdotetun asetuksen vaikutuksien arviointia täsmennetään koskien ehdotuksen taloudellisia tai toiminnallisia vaikutuksia.

Elinkeinoelämän keskusliitto, Teknologiateollisuus, Traficom ja Helsingin kaupunki katsovat, että datanhallinta-asetuksen toimeenpanoon olisi syytä suhtautua kunnianhimoisemmin ja pyrkiä kehittämään suojatun datan uudelleenkäyttöä tukevat palvelut siten, että suojatun datan uudelleenkäyttö tehostuisi ja helpottuisi. Helsingin kaupunki katsoo jopa, että datanhallinta-asetuksen minimitason täyttymiseen tähtäävä toimeenpano on ristiriidassa Suomen digitaalisessa kompassissa lausutun tavoitteen kanssa, jonka mukaan Suomi haluaa olla globaali edelläkävijä datataloudessa vuonna 2030. Tietosuojavaltuutetun toimisto huomauttaa, että pidemmällä tähtäimellä on tarkemmin arvioitava ehdotetun sääntelyn riittävyyttä, mikäli julkisen sektorin elimet haluavat asettaa suojattua dataa, kuten henkilötietoja, saataville nykyistä laajemmin.

Lausuntopalautteen perusteella jatkovalmistelussa tukipalveluiden tarjoamista koskevia säännöksiä sekä vaikutusarviointia on täsmennetty. Suomen- ja ruotsinkieliset esitysluonnokset on tarkastettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

4. Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Pääasialliset ehdotukset

Asetuksella kumottaisiin eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta annettu valtiovaraministeriön asetus (607/2016). Voimassa olevan asetuksen 1 ja 3 § sisältyisivät kuitenkin asiallisesti muuttumattomina ehdotettuun asetukseen. Voimassa olevan asetuksen muut pykälät eivät ole enää tarpeellisia, ja sen johtolauseessa oleva viittaus lakiin yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta (576/2016) (jäljempänä ”tukipalvelulaki”) on kyseiseen lakiin tehtyjen muutosten johdosta virheellinen. Kokonaisuutena arvioiden uuden asetuksen antaminen selkeyttää oikeustilaa.

Asetukseen sisältyvillä uusilla säännöksillä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 7 ja 8 artiklassa säädetty tehtävät Tilastokeskukselle sekä Digi- ja väestötietovirastolle.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukainen toimivaltainen elin

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi elin tukemaan julkisen sektorin elimiä näiden myöntäessä oikeuksia suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten. Tällaisella elimellä voi olla yleistoimivalta tai toimivalta tietyn alan osalta.

Datanhallinta-asetuksessa säädetään siitä, mitä toimivaltaisen elimen tuki voi käytännössä tarkoittaa. Tukeen on tarvittaessa sisällyttävä:

- 1) tekninen tuki, mikä tarkoittaa turvatus käsittely-ympäristön tarjoamista dataan pääsyyn uudelleenkäyttöä varten
- 2) ohjaus ja tekninen tuki siitä, miten dataa voidaan parhaiten jäsentää ja tallentaa, jotta kyseinen data olisi helposti saatavilla
- 3) tekninen tuki datan pseudonymisoinniksi ja sen varmistamiseksi, että datan käsittelyssä säilytetään tehokkaasti dataan, jonka uudelleenkäyttö on sallittua, sisältyvien tietojen yksityisyyden suoja, luottamuksellisuus, eheys ja saatavuus mukaan lukien tekniikat henkilötietojen anonymisoinniksi, yleistämiseksi, poistamiseksi ja satunnaistamiseksi, tai muut yksityisyyttä suojaavat uusimmat huipputasen menetelmät ja kaupallisesti luottamuksellisten tietojen, mukaan lukien liikesalaisuudet tai teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattu sisältö, poistaminen
- 4) julkisen sektorin elinten avustaminen tarvittaessa niiden antaessa tukea uudelleenkäyttäjille, kun nämä pyytävät rekisteröityjen suostumusta tai datan haltijoiden lupaa uudelleenkäyttöä varten niiden erityisten päätösten mukaisesti, mukaan lukien päätökset oikeudenkäyttöalueesta tai -alueista, joilla datankäsittelyn on tarkoitus tapahtua, ja julkisen sektorin elinten avustaminen sellaisten teknisten mekanismien käyttöönotossa, jotka mahdollistavat suostumus- tai lupa pyyntöjen välittämisen uudelleenkäyttäjiltä, jos se on käytännössä mahdollista
- 5) julkisen sektorin elinten avustaminen uudelleenkäyttäjän tekemien sopimusvelvoitteiden asianmukaisuuden arvioinnin suhteen 5 artiklan 10 kohdan mukaisesti.

Datanhallinta-asetuksen mukaan toimivaltaisen elimen ei tarvitse itse ylläpitää turvattua käsittely-ympäristöä. Datanhallinta-asetuksen johdanto-osan 26 perustelukappaleen mukaan muiden julkisen sektorin elinten tukemisen olisi tarkoitettava, että niille pyynnöstä ilmoitetaan parhaista käytännöistä, jotka koskevat tässä asetuksessa säädettyjen vaatimusten täyttämistä. Tällaisia vaatimuksia ovat muun muassa tekniset keinot turvallisen käsittely-ympäristön saataville asettamiseksi ja tekniset keinot yksityisyyden ja luottamuksellisuuden varmistamiseksi, kun tarjotaan pääsy datanhallinta-asetuksen soveltamisalaan kuuluvan datan uudelleenkäyttöön. Toimivaltaisen elimen olisi tuettava julkisen sektorin elimiä uusimman huipputekniikan avulla, mukaan lukien se, miten dataa voidaan parhaiten jäsentää ja tallentaa, niin että se on helposti saatavilla erityisesti sovellusrajapintojen kautta ja yhteentoimivaa, siirrettävää ja haettavissa. Tähän liittyyne osaltaan myös johdanto-osan 9 perustelukappale siitä, että jäsenvaltioiden olisi edistettävä datan luomista ja hankkimista anonymisointia helpottavissa muodoissa ja rakenteissa. Huomioon olisi otettava datankäsittelyn parhaat käytännöt, sekä kaikki olemassa olevat sääntely- ja tekniset standardit ja turvatut datankäsittely-ympäristöt, jotka mahdollistavat datan analysoinnin siten, että tietojen yksityisyyden suoja säilyy.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaisilla elimillä on riittävät oikeudelliset, taloudelliset, tekniset ja henkilöresurssit niille annettujen tehtävien suorittamiseksi, mukaan lukien tarvittava tekninen asiantuntemus.

Datanhallinta-asetuksen johdanto-osasta käy ilmi, että toimivaltaisen elimen tarkoitus ei ole valvoa julkisen sektorin elimiä niiden asettaessa dataa saataville uudelleenkäyttöä varten. Datan käsittely tapahtuu sen julkisen sektorin elimen vastuulla, joka vastaa datan sisältä-

västä rekisteristä, ja tämä elin säilyy myös henkilötietojen osalta tietosuoja-asetuksessa määriteltynä rekisterinpitäjänä. Toimivalta valvoa tietosuojasäännösten noudattamista säilyy tietosuojaviranomaisilla.

Datanhallinta-asetuksen mukaan tukea annettaisiin toisen julkisen hallinnon elimen *pyynnöstä*. Datanhallinta-asetus ei toisaalta rajoita mahdollisuutta säätää toimivaltaiselle elimelle aktiivisemmasta roolista.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukaan toimivaltaiselle elimelle voidaan jäsenvaltioissa antaa oikeus myöntää tai evätä pääsy tiettyyn dataan uudelleenkäyttöä varten. Tällöin toimivaltaisen elimen on noudatettava samoja datanhallinta-asetuksen sääntöjä kuin julkisen sektorin elimen itse olisi noudatettava. Tällainen aktiivinen rooli merkitsee julkisen vallan käyttöä, josta tulisi perustuslain mukaan säätää lailla. Tukipalvelulain 3 § 3 kohdassa säädetyn asetuksenantovaltuuden nojalla ei valtiovarainministeriön asetuksella voida antaa viranomaiselle tehtäviä, jotka sisältävät julkisen vallan käyttöä. Siten tällaisissa tapauksissa toiminnasta tulee säätää lailla. Tässä yhteydessä ei ehdoteta hyödynnettävät kansallista liikumavaraa antaa toimivaltaiselle elimelle datanhallinta-asetuksen 7 artiklan 2 kohdan mukainen aktiivisempi rooli.

Suomessa ei ole tällä hetkellä sellaista toimivaltaista elintä, jonka tehtävänä olisi datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisesti tukea toisia julkisen hallinnon elimiä näiden saattaessa suojattua dataa uudelleenkäytettäväksi. Sen sijaan kansallisesti on olemassa sektorikohtaista sääntelyä, jonka nojalla viranomaisten hallussa olevaa dataa voidaan saattaa keskitetysti uudelleenkäytettäväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä toimiva Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen (Findata). Sen tehtävistä on säädetty sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetussa laissa (552/2019, jäljempänä ”*toisiolaki*”). Tietolupaviranomainen tekee muiden rekisterinpitäjien aineistoja koskevia tietolupapäätöksiä ja päättää, onko tietopyyntö toisiolain mukainen, sekä vastaa päätöksensä mukaisten tietojen kokoamisesta, yhdistelystä, esikäsittelystä ja luovuttamisesta toissijaiseen käyttöön. Lisäksi Tietolupaviranomainen saa koota toisiolaissa säädettyä käyttötarkeitua varten tietopyynnön perusteella eri rekisterinpitäjien henkilötietoja ja niitä yhdistelemällä tuottaa anonyymejä tietoja pyytäjän käyttöön.

Tietolupaviranomainen ylläpitää tietopyyntöjen hallintajärjestelmää tietopyyntöjen ja lupahakemusten välittämiseksi ja käsittelemiseksi sekä tietoturvallista käyttöpalvelua henkilötietojen vastaanottamiseksi ja luovuttamiseksi. Lisäksi Tietolupaviranomainen ylläpitää tietoturvallista käyttöympäristöä, jossa luvansaajan on mahdollista käsitellä tietoluvan perusteella saamiaan henkilötietoja.

Tietolupaviranomainen myös valvoo myöntämänsä luvan ehtojen noudattamista. Se saa perua tietoluvan, jos luvansaaja ei noudata lakia tai rikkoo luvan ehtoja. Tietolupaviranomainen vastaa julkaistavien tulosten pohjana olleiden henkilötietojen anonymisoinnista siten kuin toisiolain 52 §:ssä säädetään. Viranomainen tai muu rekisterinpitäjä voi myös erikseen siirtää Findatalle toimivaltansa myöntää lupaa henkilötietojen käsittelyyn toissijaista tarkoitusta varten.

Toisiolaki koskee ainoastaan henkilötietoja, tiettyjä laissa säädettyjen viranomaisten ja organisaatioiden tietovarantoja ja ainoastaan toisio-laissa säädettyjä seuraavia käyttötarkoituksia: tilastointi, tieteellinen tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminta, opetus, tietojohtaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisohjaus ja –valvonta, sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla tilastokeskuksella on tilastokeskusta koskevan lain 1992/48 nojalla tehtävänä ylläpitää, kehittää ja parantaa tilastojen ja tietoa-aineistojen tuottamiseen ja jakeluun liittyviä palveluja tieteellisen tutkimuksen ja yhteiskuntaoloja koskevien tilastollisten selvitysten edistämistä varten (*tutkija- ja aineistopalvelu*).

Tilastokeskus voi myös salassapitosäännösten ja muiden tiedon luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä ottaa vastaan, koostaa ja säilyttää tutkija- ja aineistopalvelua varten sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä valmisaineistojen muodostamiseen ja joita luovutetaan tieteelliseen tutkimustarkoitukseen tai yhteiskuntaoloja kuvaavien tilastollisten selvitysten tekemiseen. Tutkija- ja aineistopalvelun kautta voidaan antaa käytettäväksi myös muiden organisaatioiden tietoa-aineistoja. Tutkija- ja aineistopalvelu tarjotaan etäkäyttöä varten tietoturval- lisessa käsittely-ympäristössä (Fiona-palvelu).

Laissa digi- ja väestötietovirastosta (304/2019) säädetään yleisellä tasolla Digi- ja väestötietoviraston tehtävistä. Digi- ja väestötietoviraston tehtäviin kuuluu digitalisaation ja tietoturval- lisuuden edistäminen sekä palvelujen käytön tuki. Sen tehtäviin kuuluu niin ikään tietovarantojen kehittäminen ja tietopalvelut. Tässä asemassa Digi- ja väestötietovirasto tuottaa ja kehittää julkisen hallinnon tietohallintoa, tiedonhallintaa, tietoturval- lisuutta, digitaalisia palveluja ja sähköistä asiointia koskevia menetelmiä ja välineitä. Se myös tuottaa tietohallin- toa, tiedonhallintaa, tietoturval- lisuutta ja digitaalisia palveluja koskevia asiantuntijapalveluja valtionhallinnolle. Niin ikään se ylläpitää yleistä tilannekuvaa julkisen hallinnon tietohallin- nosta, tiedonhallinnasta, tietoturval- lisuudesta ja digitaalisista palveluista.

Digi- ja väestötietovirasto vastaa myös eräistä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tuki- palveluista. Se vastaa muun muassa kansallisesta palveluväylästä eli tiedonvälityskanavasta, jonka avulla käyttäjäorganisaatiot voivat siirtää ja luovuttaa tietovarantoihinsa sisältyviä tie- toja ja tarjota asiointipalveluja. Se vastaa myös palvelutietovarannosta eli palvelusta, joka kokoa käyttäjäorganisaatioiden palveluja koskevia yhdenmukaisesti kuvattuja tietoja ja tar- joaa ne keskitetysti julkisesti saataville ja hyödynnettäväksi. Se vastaa niin ikään palve- lunäkymästä eli palvelusta, jossa käyttäjä voi tarkastella palvelutietovarannon tietoja sekä tietoja, jotka hänestä taikka hänen edustamastaan luonnollisesta henkilöstä tai organisaat- iosta on merkitty käyttäjäorganisaatioiden rekistereihin.

Vaikka datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukainen tehtävä yleisesti ottaen näyttäisi istuvan hyvin Digi- ja väestöviraston tehtäväkenttään, ei Digi- ja väestötietoviraston vastuulla kui- tenkaan ole ollut turvattujen käsittely-ympäristöjen rakentaminen suojatulle datalle eikä vi- rastolle siten ole kertynyt sellaista osaamista ja kokemusta, jonka turvin tehtävä voitaisiin hoitaa virastossa ilman merkittäviä investointeja.

Sen sijaan tilastokeskukseen on kertynyt osaamista ja kokemusta suojatun datan käytöstä ja käyttöön asettamisesta siten, että virasto ilman erityisiä investointeja voisi suoriutua datan- hallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisesta teknisestä, toiminnallisesta ja juridisesta neuvon- nasta.

Ehdotuksen mukaan datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaiset tehtävät, sikäli kuin ne eivät sisällä julkisen vallan käyttöä tai niistä on säädetty muussa lainsäädännössä, osoitettaisiin Tilastokeskukselle.

Datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukainen keskitetty tietopiste

Datanhallinta-asetuksen 8 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot perustavat uuden toimielimen tai käyttävät olemassa olevaa toimielintä tai rakennetta keskitettynä tietopisteenä.

Keskitetyn tietopisteen kautta tulisi olla mahdollista löytää sellaisia tietovarantoja, jotka koskevat asetuksen tarkoittamaa suojattua dataa eli tietovarantoja, joihin sisältyy tietoja jotka ovat suojattuja 1) kaupallisen luottamuksellisuuden perustella, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet, 2) tilastollisen luottamuksellisuuden perusteella, 3) kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksien suojan perusteella tai 4) henkilötietojen suojan perusteella. Keskitetty tietopiste voidaan linkittää alakohtaisiin, alueellisiin tai paikallisiin tietopisteisiin. Keskitetyn tietopisteen toimintoja voidaan tarjota automaattisesti, jos on varmistettu riittävä tuki julkisen sektorin elimeltä. Keskitetyn tietopisteen tehtävänä on vastaanottaa uudelleenkäyttöä koskevat tiedustelut ja pyynnöt ja välittää ne mahdollisuuksien mukaan tarvittaessa automatisoidusti toimivaltaisille julkisen sektorin elimille sekä asetettava sähköisesti saataville dataresursseja kuvaava luettelo, josta voi tehdä hakuja.

Käytännössä on tarkoitus, että tiedot suojatusta datasta saatettaisiin saataville samalla tai samankaltaisella alustalla kuin nykyinen avoimen datan direktiivin mukainen portaali avoimelle datalle. Koska Digi- ja väestötietovirasto nykyisellään ylläpitää avoindata.fi-sivustoa, on johdonmukaista laajentaa viraston tehtäviä kattamaan myös datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukainen keskitetty tietopiste. Keskitetyn tietopisteen perustamisella ei olisi välitöntä vaikutusta alakohtaisiin tietopisteisiin kuten Findataan ja Fionaan.

Ehdotuksen mukaan datanhallinta-asetuksen 8 artiklan mukaiset tehtävät osoitettaisiin Digi- ja väestötietovirastolle.

5. Pääasialliset vaikutukset

Avoimen datan direktiivin perusteella Digi- ja väestötietoviraston kehittämä avoindata.fi-palvelu sisältää tietoa n. 2200 tietoaaineistosta joita tuottavat 761 eri organisaatiota. Digi- ja väestötietovirasto tuottaa siihen liittyen yhteentoimivuusalustan, joka sisältää useiden avoimien ja ei-avoimien tietoaaineistojen kuvailutiedot niihin liittyvine sanastoineen, koodistoineen ja tietomalleineen sekä Suomi.fi-palveluväylän liityntäkatalogin. Jokaisen palvelun osalta sisällön tuottavat ja sitä ylläpitävät organisaatiot, joiden hallussa tietoaaineisto on. Digi- ja väestötietovirasto tarjoaa ylläpitoon ohjeistuksen sekä asiakaspalvelun mm. tunnus-ten ja käyttöoikeuksien myöntämiseksi tietoaaineistoja hallinnoiville organisaatioille.

Voidaan arvioida, että kaikki julkisen hallinnon organisaatiot, jotka saattaisivat tarjolle uudelleenkäyttöä varten datanhallinta-asetuksen mukaista suojattua dataa, käyttävät jo nykyisellään avoindata-palvelua tuottaen siihen tietoa tietovarannoistaan. Kun datanhallinta-asetus ei edellytä suojatun datan saataville saattamista, ei asetuksella arvioida olevan välitöntä

vaikutusta siihen, missä määrin suojattua dataa saatetaan uudelleen käytettäväksi. Ehdotuksella on vaikutusta niihin organisaatioihin, jotka jo saattavat suojattua dataa sisältäviä tietovarantojaan saataville sekä niihin organisaatioihin, jotka tulevaisuudessa päättävät saattaa tällaista aineistoa saataville. Tällaisten tietovarantojen kuvailutietoja tulisi jatkossa saattaa saataville perustettavasta keskitetystä tietopisteestä. Pääasialliset palvelut, joissa nykyisin tarjotaan pääsy suojattuun dataan Suomessa ovat sosiaali- ja terveysalalla Findata ja tilastotietojen alalla tilastokeskuksen ylläpitämä Fiona-palvelu, jotka jo tuottavat tietoa tietovarannoistaan alakohtaisista tietopisteistä.

Keskitetyn tietopisteen perustamisesta sekä tietovarantoja koskevien tietojen ylläpitämisestä voidaan katsoa aiheutuvan kustannuksia Digi- ja väestötietovirastossa sekä niissä organisaatioissa, jotka tarjoavat mahdollisuuden käyttää datanhallinta-asetuksen soveltamisalan piiriin kuuluvia tietoaineistoja. Komission järjestämien toimeenpanokokousten perusteella voidaan arvioida, että avoindata.fi-portaalissa käytössä olevaa alustaa voidaan laajentaa kattamaan myös datanhallinta-asetuksen mukaisia keskitetyn tietopisteen tietoaineistoja. Sikäli kuin mahdollista, tiedon tietovarannoista siirrettäisiin automaattisin keinoin alakohtaisista tietopisteistä. Tästä syystä lisäkustannusten Digi- ja väestötietovirastolle sekä tietovarantoja tuottaville organisaatioille voidaan arvioida jäävän vähäisiksi, eivätkä ne tämänhetkisen arvion mukaan edellytä virastolle määrärahalisäyksiä. Palvelutarpeen kehitystä ja sen resursointia on kuitenkin syytä seurata osana Digi- ja väestötietoviraston tulosohtajasta.

Datanhallinta-asetuksen 7 artiklan mukaisesta toimivaltaisen elimen toiminnosta aiheutuu kustannuksia, joiden määrään vaikuttaa toisaalta se, missä määrin julkisen hallinnon organisaatiot aikovat mahdollistaa suojatun datan uudelleenkäyttöä ja toisaalta se, missä määrin kyseiset organisaatiot tarvitsevat teknistä ja oikeudellista tukea ja neuvontaa. Ehdotuksen mukaan tilastokeskukselle annettaisiin tehtäväksi tarjota julkisen hallinnon organisaation pyynnöstä tällaista tukea ja neuvontaa niissäkin tapauksissa, joissa voimassa olevan lainsäädännön perusteella tällaista tukea ei ole tarjolla. Nykyisellään tilastokeskuksen Fiona-palvelun ja sosiaali- ja terveysalan Findata-palvelun avulla on jo varsin laajasti käytössä alakohdasta keskitettyä tukipalvelua. Lisäksi joillakin organisaatioilla, kuten ainakin eräillä hyvinvointialueilla, on jo olemassa toimivia turvattuja ympäristöjä ja menettelyitä suojatun datan uudelleenkäytettäväksi asettamiseen. Kun vielä ottaa huomioon, että datanhallinta-asetus ei edellytä suojattua dataa sisältävien tietovarantojen käyttöön asettamista, ei näköpiirissä ole sellaista merkittävää neuvonnan ja tuen tarpeen lisäystä, joka edellyttäisi tilastokeskuksen lisäresursointia. Neuvontatarpeen kehitystä ja sen resursointia on kuitenkin syytä seurata tarkkaan osana tilastokeskuksen tulosohtajasta.

6. Säännöskohtaiset perustelut

1 § Avoimen tiedon ja yhteentoimivuuden palvelun tuottaja

Pykälä vastaisi asiasisällöllisesti kumottavan asetuksen 1 §:ää.

2 § Yksityisten käyttöoikeus ja käytön kieltäminen

Pykälä vastaisi asiasisällöllisesti kumottavan asetuksen 3 §:ää.

3 § Kansallinen keskitetyn tietopisteen tuottaja

Pykälässä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kansallisen keskitetyn tietopisteen tuottaminen ja kehittäminen Digi- ja väestötietovirastolle. Lisäksi säädettäisiin, että Digi- ja väestötietovirasto voisi sisällyttää keskitetyn tietopisteen Avoindata.fi-palveluun. Tarkoituksena on mahdollistaa se, että datanhallinta-asetuksen tarkoittamaa keskitettyä tietopistettä voidaan toteuttaa laajentamalla Avoindata.fi-palvelua kattamaan myös tietoa datanhallinta-asetuksen tarkoittamista tietovarannoista, joihin sisältyy henkilötietoja, immateriaalioikeuden suojan kohteita tai kaupallisen tai tilastollisen luottamuksellisuuden piiriin kuuluvia tietoja, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet.

4 § Suojatun datan uudelleenkäyttöä tarjoavien palveluiden yleinen tuki

Pykälässä osoitettaisiin datanhallinta-asetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisen toimivaltaisen elimen tehtävät tilastokeskukselle kuitenkin siten, ettei sillä olisi vaikutusta toisten viranomaisten oikeuteen tai velvollisuuteen tarjota tukea suojatun datan uudelleenkäyttöön. Säännöksen nojalla tilastokeskus antaisi pyynnöstä neuvoa ja tukea suojatun datan uudelleenkäyttöön. Neuvontatehtävän tarkoituksena on jakaa tietämystä parhaista käytännöistä suojatun datan uudelleenkäyttöön asettamiseen liittyen, eikä tehtävä voisi sisältää julkisen vallan käyttöä. Säännös olisi toissijainen suhteessa laissa säädettyyn toimivaltaan järjestää pääsy suojattuun dataan uudelleenkäyttöä varten ja tuottaa siihen liittyviä palveluita. Tällaisia säännöksiä sisältyy ainakin tilastolakiin sekä toisiolakiin.

Suojatulla datalla tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 3 artiklan mukaan ensinnä dataa, joka on suojattu kaupallisen luottamuksellisuuden perusteella, mukaan lukien yritys-, ammatti- ja yhtiösalaisuudet, toiseksi dataa, joka on suojattu tilastollisen luottamuksellisuuden perusteella, kolmanneksi dataa, joka suojattu kolmansien osapuolten teollis- ja tekijänoikeuksien suojan perusteella tai neljänneksi henkilötietojen suojan perusteella suojattua dataa. Datalla tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 2 artiklan mukaan kaikkea toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen digitaalista esittämistä sekä kaikkia tällaisten toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen koosteita, myös ääni- tai kuvatallenteena tai audiovisuaalisena tallenteena.

Uudelleenkäytöllä tarkoitetaan datanhallinta-asetuksen 2 artiklan mukaan sitä, että luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt käyttävät julkisen sektorin elinten hallussa olevaa dataa kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin, jotka poikkeavat alkuperäisestä julkisesta tehtävästä, jota varten kyseessä oleva data tuotettiin, lukuun ottamatta julkisen sektorin elinten välistä datan vaihtoa, jos se tapahtuu pelkästään näiden elinten julkisten tehtävien hoitamiseksi.

5 § Voimaantulo

Pykälän mukaan asetus tulisi voimaan 31 päivänä heinäkuuta 2023. Asetuksella kumottaisiin eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta annettu valtiovarainministeriön asetus (607/2016).